

Hagagæði

Ársskýrsla 2019

Landgræðslan 2019
LR 2020/3

LANDGRÆÐSLAN

Skýrsla nr.: 2020/3

Dagsetning: 18.02.2020

Fjöld blaðsíðna: 11

Dreifing: Opin

Heiti: Hagagæði. Ársskýrsla 2019.

Höfundar: Sigríður Þorvaldsdóttir

Forsíðumynd: Steinunn Þorvaldsdóttir

Verkefnisstjóri: Sigríður Þorvaldsdóttir

Unnið fyrir: Landgræðsluna

Samstarfsaðili: Félag Hrossabænda

Útdráttur: Árið 2019 var þriðja starfsár Hagagæða, samstarfsverkefnis Landgræðslunnar og Félags Hrossabænda um landnýtingu og úttektir hrossahaga. Landgræðslan hefur umsjón með Hagagæðum og annast úttektir lands. Verkefnið snýst um að hrossabændur og aðrir sem halda hross geti fengið formlega staðfest að landnýting þeirra sé sjálfbær, enda standist notkun beitarlandsins sett viðmið. Þegar úttektir eru gerðar á beitarlandi þátttakenda er stuðst við ákveðnar vinnureglur og viðmið. Árið 2019 stóðust 49 hrossabú úttektarkröfur, Hagagæða.

Efnisorð:

Hagagæði, þátttaka, landnýting, úttektir, landlæsi, beitarland, beitarstýring, hrossabeit.

Undirskrift verkefnisstjóra

EFNISYFIRLIT

Hagagæði.....	3
Verklag.....	3
Úttektir árið 2019.....	4
Önnur starfsemi 2019.....	4
Umræður	6
Viðauki I.....	7
Viðauki II.....	8

HAGAGÆÐI

Árið 2017 stofnuðu Landgræðslan, þá Landgræðsla ríkisins, og Félag Hrossabænda verkefnið Hagagæði. Segja má að verkefnið sé framhald á landnýtingarþætti Gæðastýringar í hrossarækt sem Landgræðslan annaðist frá árinu 2000 til 2016, en í árslok 2016 var Gæðastýringin lögð niður í heild sinni. Hagagæði byggjast á sömu grundvallarreglum um landnýtingu og landnýtingarþátturinn gerði, en taka til viðtækari hestastarfsemi.

Megintilgangur verkefnisins er að stuðla að sjálfbærri nýtingu beitarlands vegna hrossabeitar og auka ábyrgð landnotenda sem vörslumanna lands. Einnig að auka umhverfisvitund og landlæsi landeigenda og landnotenda og um leið að tryggja velferð hrossa. Þátttaka í verkefninu er valfrjáls. Standist beitarland þátttakenda sett úttektarviðmið fá þeir viðurkenningarskjal því til staðfestingar. Þátttakendur geta orðið hrossabændur og aðrir sem halda hross í atvinnuskyni og/eða til brúkunar í tómstundum. Héraðsfulltrúar Landgræðslunnar annast úttektir beitarlanda og hafa umsjón með Hagagæðum.

VERKLAG

Úttektir vegna Hagagæða eru gerðar síðsumars eða að haustlagi. Nauðsynlegt er að jörð sé auð þegar úttekt fer fram. Flestar fara fram í september, en þeim á að vera lokið 15. október ár hvert. Þó geta þátttakendur óskað eftir ráðleggingum og vöktun á beitarlandi sínu á öðrum tíma, sér í lagi á stóðhestahólfum. Úttektir gilda fyrir yfirstandandi ár og eru niðurstöður úttektar sendar viðkomandi landnotenda svo fljótt sem auðið er.

Frumúttekt á ástandi beitarlands þátttakenda er gerð af tveimur héraðsfulltrúum Landgræðslunnar. Loftmynd af beitarlandi er grunngagn við úttektir, en þar koma fram m.a. einstök beitarhólf og stærðir þeirra. Beitarástand og rof er metið í hverju beitarhólfi fyrir sig skv. einkunnastiga sem þróaður var af Borgþóri Magnússyni, gróðurvistfræðingi, og samstarfsfólki hans. Sjá ástandsflokkun og eyðublað sem notað er við úttektir í viðauka II. Frumúttektin er síðan notuð sem viðmið hvort og hvernig ástand jarðanna breytist milli ára. Í verklagsreglum Hagagæðakoma fram þær viðmiðanir sem beitarland þarf að standast til að viðkomandi jörð hljóti viðurkenningu fyrir sjálfbæra nýtingu beitarlands. Fjöldi hrossa sem gengur á landinu þarf að liggja fyrir.

Endurúttektir annast héraðsfulltrúar Landgræðslunnar. Ekki er lögð eins nákvæm vinna í endurmat jarða og við frumúttektir nema breyting hafi orðið á hrossafjölda og stærð beitarlands sem þátttakandi hefur til umráða. Ef sérstök álitamál koma upp getur það leitt til endurúttektar.

ÚTTEKTIR ÁRIÐ 2019

Alls stóðust 49 bú úttekta kröfur árið 2019. Þar af var farið í tvær frumúttektir á búum sem komu ný inn í verkefnið. Nöfn og staðsetning þátttökubúa koma fram í töflu 1. Úttektir voru gerðar með skipulegum hætti og lauk á tilsettum tíma. Að úttektonum unnu eftirtaldir héraðsfulltrúar Landgræðslunnar: Bjarni Maronsson, Sigríður Þorvaldsdóttir, Ingunn Sandra Arnþórsdóttir, Iðunn Hauksdóttir og Garðar Þorfinnsson.

Mynd 1. Kristján Þorbjörnsson á Gilsstöðum í Vatnsdal sýnir héraðsfulltrúum Landgræðslunnar, Ingunni Söndru Arnþórsdóttur og Sigríði Þorvaldsdóttur, hrossahaga sína í frumúttekt Hagagæða í september 2019. Ljós: Bjarni Maronsson.

ÖNNUR STARFSEMI 2019

Síðan á fyrsta starfsári Hagagæða hefur Landgræðslan verið einn af samstarfsaðilum kynningarverkefnis Íslandsstofu Horses of Iceland. Engin breyting varð á því 2019, en Landgræðslan styrkti Horses of Iceland um 150.000 kr. í nafni Hagagæða.

2. nóvember síðastliðinn var verkefnisstjóri Hagagæða viðstödd aðalfund Félags Hrossabænda, samstarfsaðila Landgræðslunnar, vegna verkefnisins. Ávarpaði hún fundinn og upplýsti um starfsemi Hagagæða árið 2019 og stöðu verkefnisins.

Hagagæði 2019

Árið 2019 stóðust eftirfarandi hrossabú úttektir vegna landnýtingar

Nafn jarðar	Þátttakendur	Sýsla
1. Sauðanes	Ágúst M. Ágústsson / Steinunn A. Halldórsdóttir	Norður-Þingeyjarsýsla
2. Bakki	Þór Ingvason	Eyjaferðarsýsla
3. Bringa	Bringa ehf. Sverrir Reynir / Guðbjörg Jóna	Eyjaferðarsýsla
4. Hólsgerði	Brynjar Skúlason / Sigríður Bjarnadóttir	Eyjaferðarsýsla
5. Jarðbrú	Þorsteinn Hólm Stefánsson / Þröstur Karlsson	Eyjaferðarsýsla
6. Litla-Brekka	Vignir Sigurðsson	Eyjaferðarsýsla
7. Litli-Dalur	Kristín Thorberg / Jónas Vigfússon	Eyjaferðarsýsla
8. Ásgeirsbrekka	Jóhann Ingi Haraldsson	Skagafjarðarsýsla
9. Bær á Höfðaströnd	Höfðaströnd ehf, Sigmar Bragason	Skagafjarðarsýsla
10. Enni	Haraldur P. Jóhannsson / Eindís Kristjánsdóttir	Skagafjarðarsýsla
11. Flugumýri II	Flugumýri ehf, Anna Sigurðardóttir	Skagafjarðarsýsla
12. Hafsteinsstaðir	Skapti Steinbjörnsson / Hildur Claessen	Skagafjarðarsýsla
13. Hólar	Hólaskóli	Skagafjarðarsýsla
14. Hverhólar	Freysteinn Traustason / Birna S. Hafsteinsdóttir	Skagafjarðarsýsla
15. Íbishóll	Íbishóll ehf, Magnús Bragi / Elisabeth Jansen	Skagafjarðarsýsla
16. Kálfsstaðir	Ólafur Sigurgeirsson / Sigríður Björnsdóttir	Skagafjarðarsýsla
17. Nautabú	Karen Steindórsdóttir / Eyjólfur Þórarinnsson	Skagafjarðarsýsla
18. Tunguháls II	Líney Hjálmsdóttir	Skagafjarðarsýsla
19. Víðidalur/Kirkjuhóll	Pétur Stefánsson	Skagafjarðarsýsla
20. Ytra-Skörðugil	Ingimar Ingimarsson	Skagafjarðarsýsla
21. Ytra-Vallholt	Vallholt ehf, Björn Friðriksson / Harpa Hafsteinsdóttir	Skagafjarðarsýsla
22. Geitaskarð	Íslensk hrossarækt	Austur-Húnavatnssýsla
23. Gilsstaðir	Kristján Þorbjörnsson	Austur-Húnavatnssýsla
24. Hof, Vatnsdal	Jón Gíslason / Eline Schrijver	Austur-Húnavatnssýsla
25. Hólabak	Björn Magnússon	Austur-Húnavatnssýsla
26. Steinnes	Magnús Jósefsson	Austur-Húnavatnssýsla
27. Sveinsstaðir	Ólafur Magnússon	Austur-Húnavatnssýsla
28. Auðunnarstaðir I	Júlíus G. Antonsson	Vestur-Húnavatnssýsla
29. Stóra-Ásgeirsá	Elías Guðmundsson / Magnús Á. Elíasson	Vestur-Húnavatnssýsla
30. Ytri-Þóreyjarnúpur	Þórey ehf, Gerður Hauksdóttir	Vestur-Húnavatnssýsla
31. Hjarðarholt	Hrefna B. Jónsdóttir / Þorvaldur T. Jónsson	Mýra- og Borgarfjarðarsýsla
32. Lundar II	Sigbjörn Björnsson	Mýra- og Borgarfjarðarsýsla
33. Oddsstaðir	Sigurður Oddur Ragnarsson	Mýra- og Borgarfjarðarsýsla
34. Ölvaldsstaðir IV	Guðrún Fjeldsted	Mýra- og Borgarfjarðarsýsla
35. Hömluholt	Gísli Guðmundsson	Snæfellsnessýsla
36. Auðsholtshjáleiga/Grænhóll	Gunnar Arnarson	Árnessýsla
37. Hólar í Flóa	Ímastaðir ehf, Einar Hallsson	Árnessýsla
38. Hraun I	Hrafnkell Karlsson	Árnessýsla
39. Hvoll I	Ólafur H. Einarsson	Árnessýsla
40. Kjóstastaðir II	Geysir hestar, Hjalti Gunnarsson, Ása V. Dalkarls	Árnessýsla
41. Litlaland	Sveinn Steinarsson	Árnessýsla
42. Árbæjarhjáleiga	Kristinn Guðnarson / Marjolyn Tiepen	Rangárvallasýsla
43. Ásborg	Eydís Þ. Indriðadóttir	Rangárvallasýsla
44. Fet/Lindarbær	Fet ehf, Karl Wernersson	Rangárvallasýsla
45. Gunnarsholt	Ágústa Helgadóttir	Rangárvallasýsla
46. Hemla	Vignir Siggeirsson / Lovísa Ragnarsdóttir	Rangárvallasýsla
47. Kirkjubær	Kirkjubæjarbúið, Ágúst Sigurðsson	Rangárvallasýsla
48. Oddhóll	Sigurbjörn Bárðarson	Rangárvallasýsla
49. Vakurstaðir	Valdimar Bergstað / Halldóra Baldvinsdóttir	Rangárvallasýsla

Tafla 1. Í viðauka I er kort sem sýnir nöfn og staðsetningu þátttökubúa.

UMRÆÐUR

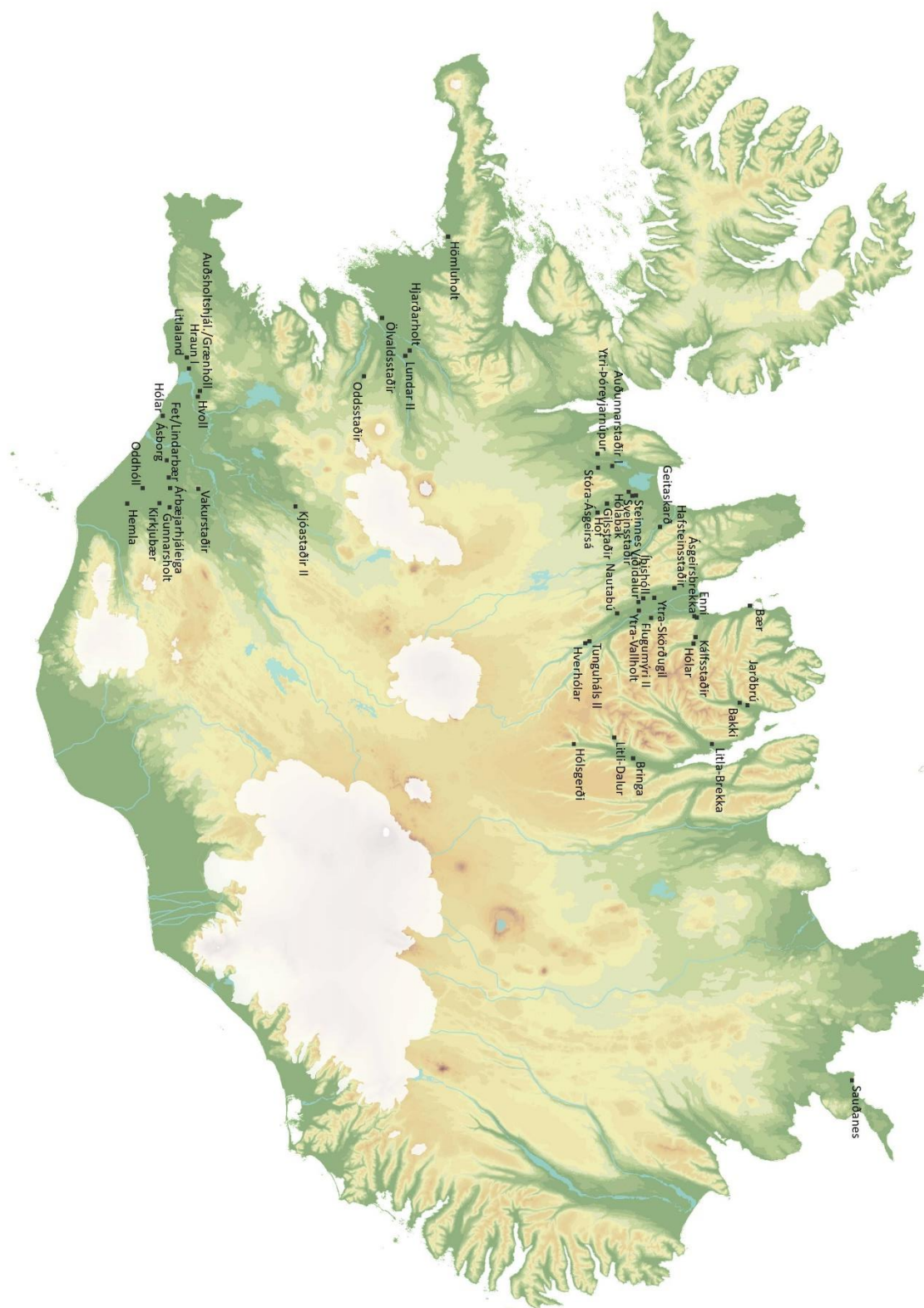
Eins og komið hefur fram hér að framan stóðust alls 49 bú úttekt Hagagæða árið 2019. Eitt bú datt út á milli ára en tvö komu ný inn í verkefnið. Að stærstum hluta eru þátttakendur Hagagæða hrossaræktarbú sem voru þátttakendur í Gæðastýringu í Hrossarækt á sínum tíma.

Í ár er fyrsta blóðmerabúið að finna í röðum þátttakenda. Í slíkum búskap er vafalítið sóknarfæri fyrir verkefnið, en eins og annars staðar, þar sem hrossafjöldi er mikill, er slíkur búskapur landfrekur og krefst góðrar beitarstýringar ef ekki á að ganga á landið og rýra þol þess með tímanum. Sóknarfæri eru einnig meðal ferðapjónustufyrirtækja, en eitt slíkt hóf þátttöku í verkefninu í fyrrahaust. Hagagæði er því hægt og rólega að færa út kvíarnar og fjölbreytileiki þátttakenda að aukast.

Þátttakendur Hagagæða sem standast úttekt ár hvert geta notað einkennismerki Hagagæða til að styðja við starfsemi sína, og er í sjálfsvald sett með hvaða hætti þeir gera það. Síðustu ár hafa límmiðar með merki Hagagæða, með ártali þess árs sem viðurkenningin á við, verið sendir út til þátttakenda, en miðana geta þeir notað til að merkja bíla eða hestakerrur. Í ár var ákveðið að gera þetta ekki, heldur var lögð frekari áhersla á að þátttakendur fengju merkið rafrænt til nota með sínu kynningarefni, t.d. í bæklinga og á heimasíður. Landgræðslan birtir þar að auki lista með þeim þátttakendum sem standast úttekt ár hvert á heimasíðu sinni. Þátttakendur fengu að auki sendan á rafrænu formi bækling um Hagagæði sem gefinn var út 2018, en hann er einnig aðgengilegur á heimasíðu Landgræðslunnar. Í bæklingnum er texti um verkefnið á íslensku, ensku og þýsku. Bæklinginn geta þátttakendur notað að vild í kynningarefni sem tengist starfsemi þeirra.

Sýnileiki einkennismarkisins kemur helst til með að styrkja stöðu þess. Eftir því sem fleiri læra að þekkja það og leita eftir því öðlast það meira vægi. Það er eftirsóknarvert fyrir bæði þátttakendur verkefnisins og landið, að merkið verði sterkt og standi fyrir ábyrga beitarnotkun sem stuðlar síðan að sjálfbærri nýtingu beitarlands og velferð hrossa.

VIÐAUKI I

Bú, sem tóku þátt í Hagagæðum 2019. Landgræðslan, ABÞ. Grunnögn LMÍ.

ÁSTANDSFLOKKUN

Flokkur	Ástand	Einkenni	Aðgerðir
0	Ágætt	- Rofdílur eru nær engir (0~2% þekja). - Þúfur eru vart merkanlegar. - Lítil eða engin ummerki beitar. (svarðhæð ~20~50 cm). - Land er loðið. - Puntur er mikill að hausti. - Sina er mikil í sverði. - Uppskera er mikil (gróðurnýting < 10%).	
1	Gott	- Rofdílur eru hverfandi litlir (<5% þekja). - Þúfur eru vart merkanlegar. - Gróður er rjóðurbittinn og toppóttur. (svarðhæð minnst 15 cm). - Puntur er áberandi að hausti. - Sina er talsverð í sverði. - Uppskera er talsvert mikil (gróðurnýting < 40%).	Engar sérstakar
2	Sæmi- legt	- Rofdílur eru hverfandi litlir (< 5% þekja). - Þúfur eru nokkuð áberandi. - Gróður er jafnbittinn. (svarðhæð 10-20 cm). - Puntur er nokkur að hausti. - Sina sést í sverði. - Uppskera er nokkur (gróðurnýting 40-60%).	Ekki nauðsynlegar. Aðgátar þörf, t.d. í köldum árum.
3	Slæmt	- Rofdílur eru merkanlegir (~5-10% þekja). - Þúfur eru áberandi. - Gróður er snöggur og jafnbittinn. (svarðhæð ~5-15 cm). - Puntur er lítill að hausti. - Land er nær sinulaust. - Uppskera er lítil (gróðurnýting 60-80%).	Dregið úr beit. Áburðargjöf.
4	Mjög slæmt	- Rofdílur eru nokkuð áberandi (~ 10% þekja). - Þúfur eru mjög áberandi. - Gróður er mikið bitinn. (svarðhæð < 10 cm). - Puntur er lítill sem enginn að hausti. - Land er sinulaust. - Uppskera er lítil sem engin (gróðurnýting > 80%).	Fríðun. Dregið verulega úr beit Áburðargjöf.
5	Land óhæft til beitar	- Rofdílur eru mjög áberandi (> 10% þekja). - Þúfur eru mjög áberandi. - Gróður er allur rótnagaður. (svarðhæð ~ 5 cm). - Puntur sést ekki að hausti. - Land er sinulaust. - Uppskera er lítil sem engin (gróðurnýting > 80%).	Fríðun. Uppgræðsla þar sem við á

EYÐUBLAÐ

Jörð _____	Hólf _____
Gróðurlendi _____	Stærð _____

Halli: ☐ flatlendi ☐ hallalítið ☐ töluverður ☐ brattlendi

Rofdílar.	Nær engir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mjög áberandi
Dúfur.	Slétt að sjá.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mjög áberandi
Svarðhæð:	> 20 cm	☐	☐	☐	☐	☐	☐	- 5 cm
Puntur:	Mikill	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Enginn
Sina	Mikil	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Engin
Uppskeyra	Mikil	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mjög lítil

Ástandsflokkur (0-5):

Úrbætur: ☐ Létta álag ☐ Hólfa niður ☐ Áburðargjöf ☐ Friðun

Flokkur 0. Ástand: Ágætt

Flokkur 1. Ástand: Gott

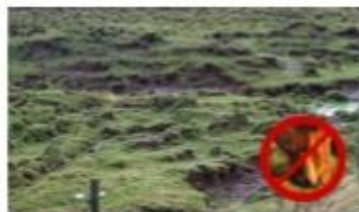
Flokkur 2. Ástand: Sæmilegt

Flokkur 3. Ástand: Slæmt

Flokkur 4. Ástand: Mjög slæmt

Flokkur 5. Land óhæft til beitar

